

ПОКІЙНИЙ КОРОЛЬ ЯК СЮЖЕТОТВОРЧИЙ ЕЛЕМЕНТ І ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ ТРАГЕДІЇ В. ШЕКСПІРА «ГАМЛЕТ»

Стаття присвячена моральним проблемам, які порушені у творчості В. Шекспіра, зокрема у трагедії «Гамлет». Це перша спроба в літературознавстві розглянути образ привида гамлетового батька як ключовий у розгортанні подій, зображених у трагедії. Стаття дає сучасне трактування загальнолюдських цінностей, ще несе цей персонаж.

Ключові слова: загальнолюдські проблеми, вічні моральні цінності, композиційний і сюжетотворчий суб'єкт, торжество Істини.

Творчість В. Шекспіра, геніального англійського поета і драматурга, мислителя доби Відродження, викликала і викликає сьогодні велетенський інтерес. Звертання до його творчості актуальне як ніколи. Зіткнулась у віках величезна кількість версій, суджень, думок, поглядів: шекспірівське питання, неточні переклади, геніальність драматургії і нерозуміння театральними постановниками глибини шекспірівської думки. У центрі уваги дослідників багатьох століть – принц данський Гамлет, головний герой однойменної трагедії, прогресивний представник своєї епохи, гуманіст, борець зі злом та несправедливістю. Хто із авторів тільки не засуджував королеву Гертруду за зраду пам'яті чоловіка, Клавдія – за вбивство рідного брата, Розенкранца та Гільденстерна – за зраду. Усім цим персонажам, включаючи нещасну Офелію та її батька – головного королівського радника Полонія, автори численних досліджень також недаремно приділяли багато уваги: вони – яскраві зразки вирішення загальнолюдських проблем.

Грунтовні праці науковців останніх десятиліть С. Виспянського, Д. Затонського, Д. Наливайка серед інших проблем торкаються спрямування шекспірівської думки в майбутнє. «Усі ситуації, усі конфлікти, усі характери тут мовби відкриті, мовби чекають на наповнення, тобто на конкретне і вічне розв'язання» [1, с. 15]. Дещо поза увагою залишався і залишається понині образ покійного короля, батька Гамлета, тінь якого з'являється на вежі Ельсінорського замку і вимагає зустрічі із сином. Темою нашої статті стала перспектива шляху аналізу цього персонажа як головного героя трагедії.

Покійний король виступає в майстерному авторському задумі, прочитаному нами на сторінках трагедії, як важливий композиційний суб'єкт, як персонаж, велична особистість, що червоною ниткою проходить через весь твір. Саме Привид є тим сюжетотворчим елементом, навколо якого розгортаються всі події, змальовані геніальним Шекспіром. Не випадково, як свідчать перекази, у театрі «Глобус» сам Шекспір виконував цю роль [3, с. 26]. Зав'язка трагедії – поява Привида, розвиток дії, кульмінація не відбуваються без його незримої присутності. Страждання принца, його нерішучість, намагання Клавдія позбутися пасинка та страшний кінець пов'язані з Привидом.

Розглянемо цей образ крізь призму сьогодення, у якому часто стираються межі між добром і злом. Гамлет, син покійного короля, живе ще спогадами про студентство у Віттенберзі. Звичайно, важко переживати смерть батька, рівних якому він не бачить навколо, але події, що розгортаються в королівстві, поступово стирають біль: *Остигли страви похоронні Пішли відразу на столи весільні* [2, с. 48].

Тому ці клопоти і «учти» спочатку захоплюють Гамлета в полон: зустрівши віттенбергського друга Горацио, він жартома грозить йому: *Ми вас тут до пияцтва привчимо* [2, с. 48].

Але легковпізнаваний войовничий образ, яким покійний король Данії вражав колись, появляється на мурах замку Ельсінора: *З'явився повагом величним кроком, Ходою владаря ступив* [2, с. 49].

Хоча сторожа знає, що король помер і прах його в землі, але лякає її Привид. Неспокійно в Данському королівстві. Хвилюється народ, бо щось лихе відбувається в палаці після смерті короля. Поділяє хвилювання народу принц Гамлет, який цінував батька понад усе. Тому він погоджується піднятися на вежу і самому пересвідчитись, хто це з'являється щоночі. Привид розкриває жахливу таємницю – його смерть не проста. Причина смерті тепер у його короні: *Отак рукою братовою в мене Украдено життя, вінець, дружину* [2, с. 61].

Принц Гамлет, людина високих ідеалів, чистих помислів, закоханий у прекрасну Офелію, терпить велику муку – *звихнувся час* [2, с. 68]. Привид порушив усе звичне життя принца, його погляди на світ, на друзів, на кохану, на матір, що не стоптала ще взуття, у якому йшла за домовиною, а вже в обіймах іншого. Обов'язок перед батьком, перед державою з ним повсякчас. Але що зробить принц один? Привид безтілесний, від нього допомоги годі чекати, але він вимагає помсти, щоб навести лад у королівстві.

Гамлет суворий до матері, картає її, порівнюючи два портрети: благородний батько і нище створіння в його короні: *На троні блазень, злодій кишеньковий. Що поцупив державу й владу* [2, с. 116].

Але з ним – суворий наказ Привида: *... не гидь свій розум, душу не погань Умисливши на матір щось* [2, с. 61], а він не Нерон, щоб її карати.

Пішов на пекельні муки без покаяння батько, тому не зробить Гамлет подарунок Клавдію, не занесе свій меч над ним під час молитви, щоб той не піднявся в небеса як праведник. Гіркі, страшні слова адресує Гамлет Офелії: вона жінка і може з легкістю колись зрадити його. Зраджують Гамлета і вірні друзі Розенкранц і Гільденстерн, погодившись слідкувати за принцом, а потім відправляються разом з ним до Англії з листом короля, у якому везуть вирок.

Синівську клятву помсти вимагає Привид, непосильну і страшну, але він зробив головне: зняв оману з очей, розкрив істину, і перед Гамлетом постав світ, повний зла, рідна Данія тепер – в'язниця, «та ще й добряча», «одна з найгірших» [3, с. 26]. Коли батько змальовує пекло, у якому він муки страшні терпить, ця картина викликає клятву сина й обіцянку стерти з пам'яті всі записи пусті, всю мудрість книжну, всі молодості й досвіду відбитки, які зараз так мало важать. Тепер у нього лише один заповіт – помста й клятва, якої тричі вимагає Привид.

Щоб повернути добро, пов'язане з образом батька, і той світ, у якому не було темних плям, затьмарений розпачем і зрадами Гамлет вирішує завдання, яке не може бути вирішеним: *щоб бути добрим, мушу стать лихим*. У королівському палаці веселощі, розваги щодня. Як тут не збожеволіти насправді. Проте ми бачимо не божевілля Гамлета – це занепад сил, малодушність, докори власної душі: *Ледащо, тугодум, безверхий бевзь ... Марнію і мовчу; мовчу й за батька ... бо ж у мене печінки голубині, нема в них жовчі...* [2, с. 88].

Коли не витримує душа Гамлета страшних відкриттів, що розривають її на шматки, з'являється Привид і нагадує про помсту.

Гамлет намагається стати таким, як покійний батько, – мужнім, величним, що державною рукою примножив землі, зберіг у країні мир і залишив про себе своїми діяннями світлу пам'ять. Але для цього треба побороти зло. Його намір вбити короля Клавдія міцніше. Не дримає і король, він, після невдалої спроби знищити Гамлета в Англії, надумав це зробити рукою Лаерта. Поєдинок нечесний – клинок Лаерта отруєний, отруєне вино в кубку, яке має випити переможець, тому після всіх смертей: матері, Лаерта – отруєний меч іде за призначенням: зібравши останні сили, Гамлет направляє його у носія зла – короля. Ці смерті – вирок злу, що панувало в душі кожного, це звіт перед народом, який має знати правду про вбивство короля. Хоч і прагнув помсти Привид, але зло всесильне, уникнути

стількох смертей неможливо. Як не жалів він королеву, вона має померти. Помирає Лаерт, що погодився на нечесний поєдинок.

Найгірший злочин – корисливе вбивство – вчинив Клавдій, вливши брату, що спочивав у саду після обіду, у вухо сік отруйної блекоти. З маршем бойовим звитяжний молодий Фортінбрас входить у Данське королівство, і все-таки народ хвилюється: є підозра, що може статися нове лихо чи злодіяння. Зло, проти якого повстав принц Гамлет, виконуючи волю покійного батька, всесильне і вічне, як і вічна боротьба з ним.

Що залишається після людини – добрі справи, пам'ять, чесність, порядність, які викликають повагу, героїчні подвиги в ім'я свого народу, благородство, честь родини, розум. Гарний, добрий, чистий, смішний Йорик – королівський блазень, і смердючий череп, що пролежав у землі 23 роки. Він не прах, а світлі спогади про його гумор і щедру душу. Не за власну смерть вимагає помсти Привид, він хоче, щоб істина взяла гору: не можна підло вбити людину, хто б це не був, король чи блазень. Гамлет виконав волю батька, утверджуючи ціною власного життя нову систему цінностей. Таким чином, потойбічний привид, безтілесна сутність, плід уяви розтривоженої душі принца Гамлета, стає реальним головним персонажем, з волі якого торжествує Істина.

Список використаної літератури

1. Затонський Д. В. Вічна загадка Шекспіра : літературознавче дослідження / Д. В. Затонський. – К.: Веселка, 2005. – 24 с.
2. Шекспір В. Гамлет, принц данський / В. Шекспір; пер. з англ. Л. Гребінка. – К. : Основи, 2003. – 198 с.
3. Lichtenberg G. C. On David Garrick as Hamlet in his own adaptation at the theatre Royal, Drury Lane, London / G. C. Lichtenberg // Shakespeare in the theatre. An anthology of criticism / [ed. by Wells S.]. – Oxford: Clarendon Press, 1997. – P. 24–28.

Шевчук Л. Г. Покойный король как сюжетобразующий элемент и главный герой трагедии У. Шекспира «Гамлет»

Аннотация

Статья посвящена нравственным проблемам, которые имеют место в творчестве У. Шекспира, в частности, в трагедии «Гамлет». Это первая попытка в литературоведении рассмотреть образ призрака гамлетова отца как ключевой в разворачивании событий, изображенных в трагедии. Статья дает современную трактовку общечеловеческих ценностей, что несет данный персонаж.

Ключевые слова: общечеловеческие проблемы, вечные нравственные ценности, композиционный и сюжетобразующий субъект, торжество Истины.

Shevchuk L. G. The Late King as a Composition Element and Main Character of «The Tragedy of Hamlet» W. Shakespeare

Summary

The article presents a modern interpretation of one of Shakespeare's brilliant works, namely «The Tragedy of Hamlet». Eternal human problems risen in the work are viewed in the light of the present time. This is the first attempt in literary studies to review the image of Hamlet's father's ghost as a key composition element in the course of events, depicted in the tragedy. Until now contemporary researchers were more interested in Hamlet, the Dutch Prince, being the progressive representative of his epoch, humanist, fighter against the evil and injustice. He appears among other characters, namely Gertrude, the Queen of Denmark, Claudius, the new king, Polonius, the father of Ophelia and Laertes, and his friends, Horatio, Guildenstern and Rosencrantz. We read and proved in our article that the late Hamlet king, a grand and courageous personality, who expanded the kingdom's lands, preserved the peace and left fond memories of himself, was main driving force on the pages of the work. Through the prism of the character's significance Shakespeare himself played his part.

The ghost in the tragedy is depicted in two images: as an immaterial essence, the native of the beyond and manifestations of the Prince Hamlet's consequence that lives in memories about his idol, the Dutch King. Our research is focused on the interpretation of the ghost's image. In our time when limits between the good and the evil are becoming blurred, it is essential to cherish eternal moral values which the character possesses. The image of the Prince Hamlet, the executor of the father's will, in such a way, is considered to be the symbol of the Truth carrier.

Key words: human problems, eternal moral values, plot compositional subject, the triumph of the truth.